

Kedves Gyula

A huszár és a nemzeti identitás

avagy „huszár, te vagy a magyar szeme fénye”

A nemzetek legjellemzőbb vonásai a nyelvi és kulturális egység, s bár újabban számosan vitatják, meggyőződésem, hogy az ezekhez kötődő, évszázadok során felhalmozódó szellemi és tárgyi örökség mindennek a legfontosabb összetartó ereje. A kulturális örökségünk megkerülhetetlen összetevői a közös múltból adódó hagyományok, ebből fakadóan azok őrzése nemzeti identitásunk erősítésére a leginkább alkalmas módszer. De itt is érvényes a mondás: csak tiszta forrásból! Az említett módszer tiszta formája pedig csak a történelmi események valós ismeretén alapuló hagyományok tisztelete lehet. Kialakításában nélkülözhetetlen a történettudomány eredményeinek figyelembevétele, és viszont, a történésznek fel kell tárnia az ezeket megalapozó tényeket, keresnie kell a hiteles elemeket. Ilyen hiteles dolog (ha tetszik: tiszta forrás) a huszár, s az ahhoz kötődő hagyományőrzés, ami már csak azért is az egyik legalkalmasabb identitáshordozó, mert évszázadokon át közismert volt szerte a világban. A modern nemzetállamok kialakulása előtti korszakban idegen földön a magyarhoz leginkább a marhát, a tokaji bort és a huszárt kötötték. Utóbbi pedig az úgynevezett nemzeti karakter legbüszkébben vállalható elemei közé emelkedett magyar földön. Legtömörebben az alábbiakban lehetne ezt összefoglalni.

A huszár olyan lovas katona, aki évszázadokon át fejlődve, a 18. századra kifejezetten magyar sajátosságokra alapozódott könnyűlovassá vált. Így ismerte meg a világ, s rövidesen ezekkel a sajátosságokkal vette át, sok esetben magyar legénységgel vagy kiképzőkkel, és minden esetben magyar mintára szervezve építette be saját haderejébe. Eközben a huszár a magyar nemzeti karakter részévé válva sokkal több lett, mint egy speciálisan magyar katonatípus, szervesen beépülve a közgondolkodásba a hétköznapi részévé vált, sajátos magyar szimbólummá alakult. A magyar hadtörténelemben mintegy fél évezreden át meghatározó jelentőséggel bírt, ezzel párhuzamosan fejlődtek a huszárhagyományok, és a legkülönfélébb művészeti ágak merítettek belőle, a mesevilág hőse és a néplélek egyik fontos igazodási pontja lett. Mindezek nyomán a mindmáig élő huszárhagyományok a legkülönfélébb területeken töltenek be központi szerepet a néptáncától a lótenyésztésig.

De hogyan is nézett ki ez a gyakorlatban? Értekezhetnénk arról, hogy miért jelentkeztek szívesen huszárnak önkéntesek ezrei még a legényeket kötéllel fogdosó katonaaállítás korszakában is, hogyan vált a magyar heroizmus hordozójává valós katonai teljesítmények nyomán, de ez szétfeszítené írásunk kereteit. Témánk szempontjából az a lényeges, hogy a nemzeté válás időszakára a huszár a honfíui hűség, az áldozatvállalás, a bajtársiasság és legfőképpen a vitézség szimbóluma lett, egy olyan csodalénnyé válva a magyarság számára,

aki a leginkább (és talán még egymagában is) képes a haza megmentésére. János vitéz nem is lehetett volna más, mint huszár! Pedig akkoriban már jóval több magyar legény vitézkedett gyalogosként, a háborúk sorsát már régóta nem a huszár döntötte el, s Petőfi maga is bakaként katonáskodott. A haza megmentésének hangoztatása – sokszor már szlogenként is – szinte mindennaposá vált az 1848–49-es szabadságharcban. 1849 első hónapjai pedig olyan valóságossá tették az eltipratás bekövetkezését, hogy a katasztrófával fenyegető helyzetben néhány – az általános hadműveleti helyzetet gyökeresen megváltoztatni különben nem képes – huszársiker hatására a politika mintegy mentőangyalként, a huszárt vette elő példakép gyanánt. Szemere Bertalan, a Felső-Magyarország ellenállását teljes hatalommal szervező fő kormánybiztos az apátiába esett katonaság felrázására, az újoncok lelkesítésére egy nagy hatású röplapot adott ki ilyen gondolatokkal. „Óh huszár, huszár! Te vagy a magyar szemefénye. Az Isten téged innepnap teremtett... Ha csak hallom e nevet, lelkem emelkedik édes érzéssel. A huszár nevezet nemcsak hazánkban, de egész Európában, sőt egész világon egyértelmű a *vitéz*, a *hős* nevezettel... A huszár örököse apáink lovaglásbeli ügyességének. Ha a huszár repül, a szél nem bír futni utána, sír és süvölt szégyenében. A huszár örököse apáink vitéz bátorságának. Egy huszár tíz ellenséget még kevesell, húsznak ellene vág, a félelmet nem ismeri, borral és dicsőséggel él... A huszár egy gyönyörű virágszál, mely az elhunyt magyar hősök sírjából kelt ki. Ha akarjuk ismerni, milyen volt a szittya faj, a deli huszárokon legeltessük szemünket... A régi magyar vitézség egy huszárbán született újra. A hazát a huszár karja és példája menti meg.”

A nemzeti lelkesedést felkelteni igyekvő Szemere a költői túlzásokkal együtt is reális képet adott a huszárról való korabeli gondolkodásról. A huszár ténylegesen Magyarország első katonájának, a vitézség etalonjának számított, aki az évszázadok harcaiban csiszolódo magyar katonai erényekkel a reguláris hadseregek világába, a tűzfegyverek által meghatározott modern hadviselésbe is be tudott épülni. Pedig nem ment ez egyszerűen, és korántsem arról volt szó, hogy honfoglaló őseink harci talentumának birtokában egyenes vonal vezetett elit katonasággá válásáig – ahogyan azt a történelmi hagyományörzést nemzeti kivagyisággal keverve manapság is számosan találják a történelmi érdeklődésű közvélemény számára. Ilyen helyzetben fontos a történettudomány szerepe, a feltárt tényekre való alapozás, divatos (és sajnos sokszor kiforgatott értelmű) szóval, a hitelesség. Lássuk hát, hogyan maradhatott fenn a már Mátyás király hadseregében megbecsült helyet szerző huszárság, hogy a magyar vitézi virtust a modern nemzet születéséig elvigye.

A 17. század végére nyilvánvalóvá vált, hogy sikeres háborút már csak a modern elveknek megfelelően szervezett reguláris haderő alkalmazásával lehet megívni. A regularitás a legegyszerűbben szabályszerűségként magyarázható, egy olyan folyamat, amelyben minták, szabályok a meghatározóak. A reguláris haderő tehát voltaképpen szabályszerű, illetve szabályozott fegyveres erő volt, az állam által megszabott hadkiegészítés útján szervezett olyan hadsereg, amelynek a legfőbb ismérvei, ha tetszik, regulái a következőek: állandóan fenntartott; azonos szervezeti felépítésű alakulatokból álló; központi irányítás a csapatok kiképzése, ellátása és harci alkalmazása tekintetében; végezetül

a fegyverzet, egyenruha és felszerelés szabályzatokban (korabeli kifejezéssel regulamentumban) is meghatározott egységes rendszere.

Természetesen egy ilyen haderőt nem lehetett egyik napról a másikra kialakítani, de még egyik háborútól a másikig sem. Európa legfejlettebb államaiban is csak több katonageneráció alatt sikerült ezt a rendkívül összetett, nemcsak a gazdasági, de a megfelelő társadalomfejlettségi feltételektől is függő folyamatot végigvinni. A siker kulcsa egyértelműen a pénz volt, nem véletlen, hogy az első reguláris hadak a legnagyobb pénzforgalommal működő gazdasági háttérrel rendelkező Németalföldön és Itáliában jöttek létre, ráadásul a születő Hollandiában a leggyorsabb módon. Nálunk viszont ebből volt a legkevesebb, s bár a Magyar Királyság viszonylag kedvező helyzetből indult a folyamat kezdetén, de aztán éppen a kibontakozás, és még inkább a finis időszakában reménytelenül lemaradt. Hunyadi Mátyás uralkodása alatt már megjelentek a regularitás fontos elemei (állandóság, központi irányítás), amelyek azonban a 16. század folyamán nemcsak megrekedtek, de részben vissza is fejlődtek. Mindazonáltal a hadügyi forradalom kibontakozása során, nagyjából a tizenöt éves háború időszakáig még versenyben voltunk, különösen a fegyverzet és a harci alkalmazás terén. Az igazi lemaradás a 17. század folyamán következett be, amikor a Habsburg Birodalom hadereje sikerrel valósította meg a regularizálást. Azt, hogy a – végül is mégiscsak a birodalomhoz tartozó – magyar katonaság ebből kimaradt, paradox módon az állandó háborús fenyegetettségre lehet visszavezetni.

Az oszmán hódítókkal vívott évszázados élet-halál harc során kényszerült a magyar katonaság olyan útra, amely eltért a regularitás felé vezetőtől. A 16. század honvédő harcai a két nagy háború kivételével gyakorlatilag olyan ún. kisháborús tevékenységet igényeltek az időszak négyötödében, amire csak a végvári katonaságot, ezen belül is elsősorban a huszárságot, illetve az államtól teljesen függetlenül, gyakorta ellenére szerveződő szabad, sőt szabados fegyvereseket (legismertebb típusuk a hajdú) lehetett felhasználni. A két birodalom határvidékén ugyanis sohasem volt igazi a béke. A végvárak őrzése állandó harci készenléletet igényelt, a végvár vonal mögötti területek védelme a hódoltság kiterjesztésével folyamatosan próbálkozó török szándékkal szemben (illetve a hódoltsági magyar falvak felett gyakorolt adószedés), valamint a lakosság megóvása az ellenséges portyák pusztításaitól (ill. a létfenntartás érdekében vezetett zsákmányszerző akciók török területre) folyamatos harcot eredményeztek, amihez a huszárok nélkülözhetetlenné váltak. Ez állandó katonaságot igényelt, amelynek a fenntartására a szükséges létszámban az ország teljes költségvetése is kevés volt. A végváriak állandó fegyverben tartása csak úgy volt lehetséges, hogy az egyre ritkábban érkező hópénz helyett (a birodalmi költségvetés ekkor fordult a császári haderő regularizálása felé) természetbeni juttatásokat kaptak, ami gazdálkodásra kényszerítette őket. Így jelent meg a harcászattal mellett – időnként helyett! – a végvári katona repertoárjában a szabad állattartás és kereskedelem (sőt csempészet, mint azt a legendássá váló Bottyán különösen huszártisztként zajló végvári vitézkedése tanúsítja), de még a földművelés is, ami kizárta körökben a regularizálás sikeres megvalósítását. Mindazonáltal ez a sajátos magyar katonaelem volt az, ami történelmi szerepét betöltve megmentette a maradék Magyarországot a végső pusztulástól, de az

országnak az oszmán hatalom alóli felszabadításához már elégtelennek bizonyult. Ezt a reguláris alapon szervezett császári haderő hajtotta végre jelentékeny külső segítséggel, egy 16 éven át tartó pusztító háborúban, ami végképp „kivérezte” az ország gazdaságát, és szó szerint kivérezte a – ha nem is reguláris, de nagyon komoly háborús tapasztalatokkal és harci gyakorlattal rendelkező – magyar katonaság jelentős részét.

A 18. századra tehát úgy fordult az ország, hogy míg a komoly hadseregek már reguláris alapon működtek, a kevés magyar katonaság regularizálatlan maradt, mi több, nem is nagyon volt szándék a regularizálására. A birodalmi hadvezetés ugyanis kitűnően tudta használni ezeket a kisháborús harcászati felülmúlhatatlan fegyvereseket a reguláris hadereje kiegészítő részeként. Jellemző, hogy a törököt kiszorító nagy háború (s a vele párhuzamosan folyó francia) alatt szervezett tizenhat huszárezredből csupán három regularizálására került sor, a néhány hajdú ezredből pedig csak egynél értek el részeredményeket, azt is feloszlatták a háború lezárása után. A rendszer jól működött: a birodalmi haderő reguláris alakulatai vívták a háborút eldöntő csatákat, az irreguláris fegyveres erők pedig segítették harcukat, előkészítették, biztosították tevékenységüket, s ha kellett, belőlük egészítették ki a háború által támasztott növekvő igényeket. Így állítottak fel a spanyol örökösödési háború kitörésekor a meglévő három reguláris huszárezred mellé még ötöt, és egy gyalogezredet. Ezek közül azonban csak két ezred bizonyult állandónak, s lett a 18. század első felében kikristályosodó, a reguláris könnyűlovasság csúcsává formálódó huszárságnak mintájává nemcsak a Habsburg Birodalomban, de szerte a világon. Egy teljes generációváltás kellett ahhoz, hogy a huszárok megértsék, apáik zsákmányszerzést előtérbe helyező gyakorlata már nem alkalmazható a hadsereg kötelékében. És hány magyar huszárnak kellett halálbüntetést szenvednie, mire beleszoktak az új rendbe...

A nemzeti identitásban megjelenő huszárképben akad egy másik történelmi probléma is, mégpedig a kialakulás vonatkozásában. Makacsul visszatérő elméletek bizonygatják a huszár ősi magyar eredetét, kielégítve a közvélemény azon részének elvárásait, akik restellnék a szívükhöz olyan közel álló nemzeti katonaság idegen elemeit. Rendkívül figyelemreméltó, ugyanakkor megszívlelendő példa lehet, hogy a magyar nemzethez olyan közel álló lengyelnél hiányzik az ilyen gondolkodás, és markáns eltérés tapasztalható nemzeti emlékezetük formálódásában a reguláris hadseregekbe való betagozódásával a magyar huszárt nagyjából egy évszázaddal később követő lengyel ulánusra vonatkoztatva. Egy teljesen hasonló helyzet más kezelése azt jelzi, lengyel barátaink jobban tudják: „nem biztos, hogy jót tesz neked, ha kiszolgálják az ízlésedet”.

Mindkét speciális nemzeti kötődésű katonaság hasonló történelmi körülmények között és azonos katonai feladat megoldására jött létre. Magyarországnak és Lengyelországnak, ha nem is azonos időben, de egyformán egy keletről érkező, állami létük megsemmisítésére irányuló küzdelemben kellett helytállnia. Amíg a huszárság magyar földön alakult ki az oszmán hódítók elleni élet-halál harcban az ellenféltől átvett fegyverzet (elsősorban a szablya) és harc-eljárások tökéletesítésével, addig az ulánusok a Rzeczpospolitának az oszmán terjeszkedést sikeresen, az oroszot már sikertelenül feltartóztatni hivatott hábo-

rúiban formálódtak. Míg a huszárt balkáni eredetű, akindzsiktól és szpáhiktól kölcsönzött taktika alakította, az ulánust a sztyeppei tatároké. Közös bennük az is, hogy képesek voltak a 18. század regularizálódott hadseregeibe tagolódni, s nem egyszerűen belesimultak a modern katonaságba, de annak példaértékű, nemegyszer elitnek minősített alakulataivá váltak. Ez a folyamat sajátos módon az életre hívásukat kikényszerítő történelmi kihívás végén, tulajdonképpen annak lezárulásakor játszódott le. A lengyel és magyar egyformán a katonai virtus eleven megtestesítőjének tartja saját nemzeti lovasságát, sőt saját kategóriájában egyenesen felülmúlhatatlannak.

A lengyel nemzeti emlékezet mégsem szégyelli az idegen gyökereket az ulánusok kialakulásának folyamatában, és nem lát semmi kivetnivalót abban, hogy a jól hasznosítható gyakorlatot, sikerre vezető harceljárást, fegyverzetet az ellenféltől vagy a különben lenézett, a saját értelmezése szerinti civilizáció és kulturáltság alacsonyabb fokára helyezett népektől vették át. Mi több, az ulánusság tatár gyökereit kifejezetten büszkén mutatják fel, olyannyira, hogy egy lípek tatár vezért, Aleksander Ulan ezredest tartják az ulánus csapatnem megteremtőjének és névadójának, aki egy könnyűlovas ezredet alakított a Litvániában letelepedett népének a birtokai környezetében élő férfiakból az 1710-es években. A hagyományörzés erejére jellemző, hogy a 20. században újjászülendő lengyel állam hadseregében hivatalosan is használták ulánus csapatokra a tatár jelzőt. A szovjet Vörös Hadsereg 1920-as invázióját megállító csapatok egyike a lípek lengyel hazafiakból szervezett tatár lovasezred volt, majd a véglegessé formálódó lengyel hadsereg 13. ulánusezredének egyik százada hadügyminiszteri rendelettel vette fel a tatár nevet. Általánosan elfogadott az ulánus szó tatár eredete is. A magyar történelmi közgondolkodásban viszont újra és újra felbukkannak a történettudományban már százszor megcáfolt tévhitek. Még történelmi emlékülésen, sőt tudományos konferencián is elhangoznak az idegen gyökereket teljességgel elvető és legfőképpen a „szégyenletes” balkáni eredetet ostorozó előadások, csúcsaként a huszárt a húsz telek után kiállított katonával azonosító „névetimológiai” eszmefuttatással, aminek a képtelensége nyelvészeti és történelmi vonatkozásban is nyilvánvaló.

Nem könnyű azonban a nemzeti identitás formálásához megfelelő módon tálni még a huszárhoz kapcsolódó gondolatokat sem. Szemere szóvirágai ma már hahotát váltanának ki, ha akadna egyáltalán elolvasója. Mert pörgő, nagyszabású, soha nem látott új, ezek lettek a kulcsszavak a nagyközönség figyelmének a felkeltésére, aminek fesztiválkeretben kell megjelennie. Ilyen keretek között is megtalálható az a bizonyos tiszta forrás, ha a szervezők átlátják a tudomány felhasználásának a jelentőségét, a történész pedig, elfogadva a fesztivál sajátosságait (ami egyébként nem feltétlenül jelent korlátokat, csupán a megszokottól eltérő közeget), részt vállal a tartalom kialakításában. Ezt mutatja a már második évtizede, egyre több embert megérintő Nemzeti Vágta gyakorlata.

Vannak fogalomná vált huszárok, akik neve egybeforr ezzel a speciális magyar katonatípussal, és ezáltal egyúttal ikonikussá is váltak. A Nemzeti Vágta többször is közülük választotta ki történelmi arcát. Ilyen a legendás Simonyi óbester, vagyis a mészárosmesterséget felvállaló szabolcsi kurtanemes Simon családba született, s ténylegesen a csatatéren tanúsított vitézségével báróságot

és nagybirtokot szerző Simonyi József ezredes a legvitézebb huszár, vagy a franciáknál legendává vált és ott mindmáig közismert Bercsényi László marsall. A legtartalmasabb, emellett leginkább újat hozó és talán leghatékonyabb választás egy olyan történelmi személyiség volt, akit történelmi köztudatunk egyáltalán nem huszárként tart számon, de még a történészszakma nagyobb része sem köti nevéhez a huszárságot. Pedig igazi huszár volt, a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt! Nemcsak alapképzettségét tekintve, de ízig-vérig huszár volt lelkében, sőt hadvezéri tevékenységében is. A közvélemény viszont más dolgokat kötött a neve mellé, mert amikor legnagyobb nemzeti megmozdulásunk, az 1848–49-es szabadságharc két nagyhatalom általi leveretése bűnbakot kívánt, azt benne, Görgei Artúrban találta meg.

A hadtörténetírás, majd a történettudomány azóta tisztázta a dolgot, s ma már a közvéleményben is csak elvétve, egy-egy hagymázos gondolat által eltorzítva bukkan fel neve mellett a nálunk oly könnyen kiosztható áruló jelző, de még most sem ismerjük ezt az embert igazi értékén. Még gyermekfejjel lett katona, mert taníttatására csak katonaiskolában volt lehetősége elszegényedett családjának. Szívből utálta a dolgot, mégis végig a legjobbak között volt tanulmányai során. Mindenképpen huszár akart lenni, nemcsak hazafias érzelmei miatt, de a rá olyannyira jellemző tiszta racionalitással magyarázva, katonaként ennél a csapatnemnél látta az egyetlen lehetőséget az önálló gondolkodásra, a kezdeményezőkézségre és a kreativitás megnyilvánulására. Az akkor katonai akadémiaként is működő nemes testőrségben is a legjobb teljesítményt nyújtók egyikeként, maga választhatott alakulatot, így a szellemében is a legmagyarabbnak számító Nádor-huszárok főhadnagya lett, a legjobb minősítéssel rendelkező huszártisztek közé emelkedve. De az önkitejesedésnek még ez a viszonylag szabad szellemű alakulat is olyan gátakat szabott, hogy szablyáját szögére akasztva inkább vegyész lett, a tudományban találva meg szellemisége szabad kifejlődésének a lehetőségét.

1848 forradalma azonban a jól képzett katonát egyetemi katedra helyett a haza védelmére szólította. Négy hónap elteltével már tábornok és a magyar főszereg parancsnoka lett. Keserves téli hadjárat során, vesztés ütközetek megvívása közben kovácsolta össze hadtestét, hogy aztán a többi seregtesttel egyesülve diadalra vigye a tavaszi hadjáratot. Igazi hadvezérré érett néhány hónap alatt, s a korabeli Magyarország ünnepelt hőségévé vált, Kossuth Lajos mellett a legnépszerűbb emberévé. Sikereiben pedig ott lapult a huszárvirtus, stratégiájában messzire világított a huszáros gondolkodás. Ilyenek a gödöllői, majd komáromi hadművelet csintalan cselvetései, a császári hadvezetéssel szemben alkalmazott merész elhatározások, és az izzó hazaszeretet, amely a győzelmei tetőfokán az április 29-i komáromi kiáltványából árad. Ekkor kiáltotta világga szabadságharcunkról: „ezen harc nem Magyarország és Ausztria közti harc egyedül, ez európai harc leend: a természetadta legszentebb népjog harca a bitor zsarnokság ellen. S győzni fog a nép; győznie kell mindenütt!”

De nemcsak szavaiban, hadvezéri ténykedésében, sokszor fizikai megjelenésében is a huszárok legdélcegebbje volt. És nemcsak lovassági szablyája (amelynek markolatába rövidlátása miatt nagyítót helyeztetett, hogy a hadműveletek tervezésénél jól lássa a térképet), hatalmas lovaglócsizmái és az 1849-es nyári hadjáratban huszárosra szabott tábornoki dolmánya, a legendás „vörös

hacuka" tette azzá, de ő volt a magyar történelemben az utolsó olyan fővezér, aki még a régi virtus szerint, kivont karddal az élen vágatva vezette rohamra csapatait. Pedig nem régi vágású ember volt, nagyon is modern elvek alapján szervezte és vezette hadseregét, de ha úgy látta, hogy a sikerhez a parancsnoki példaadás is szükséges, habozás nélkül vetette bele magát a harc sűrűjébe, ami jó néhány esetben csodát művelt a sikerben már nem bízó honvédekkel. Nincs a magyar hadtörténelemben annál huszárosabb jelenet, mint amikor 1849. július 2-án a császári és magyar főerők között zajló komáromi csatában a pusztaherkályi síkon vezette rohamra a hadsereg összevont lovasságát. Nem volt ilyen óriási méretű lovasharc még egy az egész szabadságharcban. S ekkor nem kivont kard volt a kezében, hanem strucctollas kalapja, amellyel a 3-4000 főnyi lovas tömeg behajló túlsó szárnyán vágató Poeltenberg tábornok figyelmét kívánta felhívni az oldaltámadásra felvonuló oroszokra. Mert a lovasroham mámorában is elsősorban hadvezér, a katonái életéért a nemzetnek felelős fővezér volt. S ha itt egy parányit más irányba fordul a történelem kereke, ma nem azt találgatnánk, hogy méltó-e a közfigyelemre ez a hallatlan nagy tudású vitéz katona. Az orosz tüzérségnek egy feje fölött szétpattanó gránátja életveszélyes fejsérülést okozott a tábornoknak. „S hatolt volna csak egy milliméterrel mélyebbre az a gránátszilánk – vetette föl egy előadásában a Görgei valós életművének bemutatásában kezdeményező szerepet játszó Katona Tamás –, ma akkora lovas szobor magasodna a komáromi csatatéren, hogy nézésében a nyakunk is belemeredne.” De Görgei Artúrnak még a fizikuma is igazi huszár volt, akik az átlagkatonát másvilágra juttató fejsérülésekből fel szoktak gyógyulni. Két napig lebegett élet-halál között. Aztán két hét múlva még egy napra újra halálközeli állapotba jutott, amikor az orosz fősereg szorításából úttalan utakon vezette ki hadseregét. A rimaszombati lázroham után felépülve addigi életéveinek még több mint a kétszeresét élte le, sokak által árulónak bélyegezve, kevesebbek által – akik között többnyire katonái voltak – csendes megbecsüléssel övezve. Mert a szabadságharc során a fegyverletétel pillanataig szinte rajongtak érte katonái.

Hogyne rajongtak volna érte, amikor nemcsak sikerre vezette őket, de fiatalos temperamentumával, amihez az idősebbekre jellemző higgadt bölcsesség és a megfontolt felelősségtudat is társult (ez egyúttal az igazi huszártisztre jellemző gondoskodó atyává is tette, aki családjaként gondoskodik alárendelt katonáiról), nemcsak a huszárok, de minden honvéd szívébe beopta magát. Pedig nem kereste a népszerűséget, sőt egyenesen megvetette az azt hajhászó embert, hihetetlenül vitriolos stílusú cinizmussal hangot adva ebbéli véleményének. A válsághelyzetekben a kegyetlenségig elmenő erélyét a harc szükséges velejárójának látták, ami a még nagyobb áldozatoktól menti meg őket. Talán a kuruc kor paripájukat táncoltató lovas vezérei voltak utoljára ilyen népszerűek katonáik körében – ugyan kevesebb sikert felmutatva. Neves katonaként Görgei Artúr volt az utolsó igazi virtigli huszár. S amikor két napon át az ő lovon vágató képe került a Hősök tere középpontjába az angyalt hordozó főoszlopra, a versenyző vágatók büszkesége is jelentékenyen emelkedett. A tízezres helyszíni közönség pedig jó néhány információval gazdagodva került közelebb az igazi Görgei Artúrhoz, a magyar történelem egyik legtehetségesebb, ugyanakkor leghányatottabb sorsú katonájához.